

BALÁZS GÉZA**Takáts Gyula:
Újabb évek Drangalagban**

Pannónia Könyvek, 2016

kritika

BALÁZS GÉZA (1959) Budapest

A naplórók egyik fajtáját dokumentálási, rögzítési mániá tartja fogva. Hisznek abban, hogy minden apró esemény fontos, a világ ugyanúgy halad tovább, lesznek érdeklődők, mint eddig, lesznek múltbúvárok, filológusok, történészek, akik az apró mozaikokra kíváncsiak, hogy belőlük összeállítsanak egy életművet vagy korszakot. Jó, hogy vannak ilyen hittel élő emberek, bár az informatikai forradalomba belevetett embernek aligha marad ilyen reménye. A felejtés nagyon gyors volt eddig is. Az emberiség nem akar tanulni a múltból, újra elköveti a korábbi hibákat, s mindezt a pillanatnyiságot, a jelenlétet legfőbb értéké emelő informatikai fordulat még inkább fokozza.

A naplólóvasók arcát nem nagyon látom. A napló valószínűleg keveseknek az olvasmánya. Az ismert emberek naplója nyilván érdekesebb. Esetleg fölkeltheti érdeklődésünket egy korábbi, általunk nem ismert vagy éppenséggel már megélt korszak „alulnézetből” való, személyes ábrázolása. Takáts Gyula esetében valószínűleg mindkét előzetes elvárás érvényesül. A nagy kort megélt, a közéletben is sok szerepet vállaló, somogyországi vagy még inkább dunántúli (pannóniai) kötődésű költőt sokan ismerik, s a kor, a rendszerváltás előtti évtized is él még a közép- és idősebb generáció egyes tagjainak emlékezetében. Hogy a fiatalabbak hogy állnak Takáts Gyulához, a közelmúlt költészetéhez, vannak-e érzelmeik a pannon táj kapcsán, nem tudom.

„Jegyezetek, szinte csak a dátumfolytatás kedvéért. Nincs időm erre is...” – írja Takáts Gyula az 1985–1988 közötti évek most megjelent naplójában. Fodor András („napjaink utazó Kazinczyja”) akkoriban megjelent naplórészletét (*Ezer este Fülep Lajossal*) jobbnak tartja: „Én csak szavakat rakok ide, de ő meg is fogalmazza azokat.” A kötelességszerű, motorikus naplóvezetés az egyszerű, hétköznapi, évről évre ismétlődő tevékenységek mellett körvonalazza egy vidéki tevékeny értelmiségi karakterét.

Először is a címben foglalt fiktív helynévről, Drangalagról: A napló összes helyszíne azono-

sítható, a központ Kapos, azaz Kaposvár. A keleties hangzású településnév nyilván Kaposvárra, illetve tágabb szimbólumrendszerre utal: a fősdortól (fővárostól), túlzott modernkedéstől magát tudatosan távol tartó, a vidéki, csöndesebb, magányosabb életformába visszavonuló, meditáló emberre, akinek „kitágítja a lelket a magány”. Ehhez a példát a keleti életfilozófiák, valóságok adják. A költészetében már korábban megjelent CSuFu-versek, mint írja: CsuFu atyja vagyok, „ám mesterem és egyben tanítványom is itt Drangalagban, ahol lakunk, én és mi, magyarok”. Másutt konkrétan is utal a keleti filozófiára: „Az európaiak csak a »civilizációt«, a gépesítést adták a világnak? Buddha világa nemesebb.” Az ember magasabb rendű célja eljutni a mindenség gondolatáig, fölfedezni azt a mindennapiságban: „A lényeg nem látható és meg sem lelhető sem a Mindenségben, sem a Parányban. Talán azért, mert a Parány azonos a Mindenséggel?” A keleti filozófiák fontos üzenete a nyugati társadalmak számára a jelen apró mozzanatainak, örömeinek értékelése, a természetközelség, a meditáció, esetleg a tudatos lassítás, kivonulás. Valamennyi fölfedezhető Takáts Gyula életében. Például az olvasás akár úgy is, mint meditáció: „A legnagyobb örömök közé tartozik az olvasás. A hajszolt munka ezt veszi el a hétköznapi emberétől és az íróktól is. Sokszor veszem észre, hogy rossz közérzetemnek ez az okozója.” A napló egyik visszatérő motívuma a becei nyár: „Ez a becei életforma nálam bizonyos kivonulás az agyontechnikált [sic!] és barbár civilizációból. Itt az ember lelke és fizikai lényege is nőhet. A természet ereje kényszeríti nemesebbre...” A természetközelség odáig vezet, hogy az ember ősi, kontrollálatlan tulajdonságával beszélget a természettel: „Elbóklászom a fák és a szőlők között. Mindegyiket megnézem, és szót váltunk egymással. Az öreg és kopott kérgű fa csak hallgat. A zöld ágú levelesnek pereg a nyelve. A tőkék nyelve és stílusa is más.”

„Azt hiszem, többet foglalkozom a természettel, mint az irodalommal.” Bece mellett a

természetközeli élet megjelenik Kislak (Zselickislak), valamint a taszári szilveszterezés kapcsán. Ezek mellett szinte minden csak dunántúli helyszín: Keszthely, Hévíz, Fonyód és persze Kaposvár, és csak távoli, kicsit idegen városként: Budapest. A napló szerint Takáts nem vállalta el a Petőfi Irodalmi Múzeum főigazgatóságát, nyilván azért, mert vidéki akart maradni. Tevékenységének terei: a Berzsényi-társaság (Berzsényi Dániel Irodalmi és Művészeti Társaság), az Illyés nevéért küzdő főiskola (végül is Szekszárd kapta meg Illyés nevét), író-olvasó találkozók, írószövetség, színház, álmok... Meg a szőlő, a gyümölcs és a bor. És a pannon táj, magyarság és folyamatos szellemi süllyedés... „A füge kicsit magyar akarás és jelképe is.” Drangalagot „szeretve ostromozza”: „Somogyot talán jobban szeretem, mint magamat.” „Bizony barbár falucska ez a Kaposvár”, írja a holland költők Kaszinó-beli irodalmi estje kapcsán, mivel „csak” 46-an voltak kíváncsiak rá. A rendszeres író-olvasó találkozók kapcsán azon dohog, hogy csak 20-30-an dedikáltak... „Nehéz nem CsuFu-verseket írni!”

Ám folyamatosan mozgásban tartja valamiféle megállíthatatlan cselekvési vágy: „Mi ez a vad cselekvési vágy? Állandó tevés és alkotás ingere?” A közéleti költőt sok minden foglalkoztatja. Alapvetően egyfajta kulturális hanyatlás: „Sajnos népünk nem olvas”, „íróink rengeteget írnak és igen keveset olvasnak”, „a nemzeti öntudatában kiherélt magyarság”. Megjelenik a kort jellemző visszafogott rendszerkritika: „Egy kapitalista és szocialista feudalizmus alakult ki.” (Érdekes, ekkoriban [1987-ben] írtam szakmunkástanulóimmal dolgozatot *A dzsentri ma* címmel...) A vidékkel, a pannon Dunántúllal szemben áll a főváros, és szemben áll a Nyugat. A pesti értelmiség: „nyavalygó pesti brancs”. Olvassa az irodalmi lapokat, a *Szép versek* antológiát: „Nagyon sok benne az egymást majmoló szárazság, nyakateketség és torokba szorult nagyotmondás iránti igény...” „A baj az, hogy ezek nem stílusremtők, hanem inkább stílusrontók.” Az új stílus új nyelvet mutat: „Más szókinccs kell az üres világ költészetéhez. Meg is indult ez a rossz közérzetű lírai hangáradat, drasztikummal és nyelvrontással szárnyazva.”

A „se így, se úgy” érzés Európával szemben is megfogalmazódik. A Hollandiában élő Dedinszky

Erika egyik (a Kalákával közös) estje kapcsán: „Remélem, nem ez Európa! Pl. a betörő az ítélet után szabadon jár, mert nincs elég börtön. Erre a betörő beperli az államot, hogy az idejével nem rendelkezhet, nem tervezhet... Különben is nem ő, de a társadalom a bűnös, hogy ide jutott... [...] Az iskolában a diákok dirigálnak. A tanárok teljes csődben dolgoznak. A gyerekeket semmi sem érdekli, nincs fegyelem...” Fölerősödnek ezek az 1985-ben megfogalmazott gondolatok 2016-ban... Az érzékeny értelmiségi már az 1980-as években tett (ritka) nyugat-európai útjain megérez valamit Európa jövőjéből. „Európa a jólét ellenére mintha rohadna... Ettől a világtól mi ötven évvel vagyunk lemaradva. Kelet-Európa jóval többel. Ezt behozni nem lehet. Egyáltalán van-e erre szükség? Erre?!!”

A motorikus naplóvezetés napi cselekvések, közéleti kérdések tematikájába finoman becsúszik egy titkolni való magánéleti mozzanat. Elhunyt feleségére, Loncikára vissza-visszatérően nagy szeretettel emlékezik: „Maradj fölöttem tiszta égnek.” A Stefivel (jelenlegi feleségével) való zsörtölődő kapcsolat, merthogy valahol Túrje táján valaki (Piroska?) közbelép (egy sejtett „őrült angyali” kapcsolatot), a költő meg az asztalon hagyja naplóját... Az ilyen témák iránt gyanútlan olvasó egyszer csak ezt olvassa: „Megjött egy kedves barátném. Főlelevenített. Ragyog, és minden óhajomat kitalálja és teljesíti. Fialító a női lélek és test...” Majd ezt: „Az est után még szebb est velem. Eshet az eső, belül ragyogunk... Három szonettet írtam. Loncim és ő... A két szerelem szinte összeolvad...” S néhány nappal később ezt: „Stefi egyre féltékenyekedik értelmetlenül. Úgy érzem, beleolvasott naplómba, és ezért fantáziál.” S ekkor elkezdődik a zsörtölődés, amit a naplóíró igen furcsán fogad, sőt még tetéz is. Félrelépő annál nagyobb hibát nem követhet el, mint amit ő: „lomentünk az ékszerboltba, és vettem Stefinek egy nagyon szép fonott aranyláncot. Talán majd meg is köszöni.” A naplóolvasók nyilván jobban elítélik őt, mint ő magamagát. A zsörtölődés 1986 végén indul, s az 1988-ig ritkuló naplóbejegyzések nem mutat-

nak feloldódást. Dramaturgiai hibának is gondolhatnánk, ám a napló 1988. július 9-én véget ér... Takáts Gyula 97 éves korában, 2008. november 20-án halt meg Kaposváron.